

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2017
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: 4 (ΤΕΣΣΕΡΙΣ)**

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

α. Εκλεκτικοί: Πολιτικός σχηματισμός –παράταξη ήσσονος επιρροής που συγκροτήθηκε κατά την εθνοσυνέλευση 1862– 1864 και ήταν μια ετερόκλητη παράταξη εξεχόντων πολιτικών, λογίων και αξιωματικών με μετριοπαθείς θέσεις, η οποία προσπαθούσε να μεσολαβεί μεταξύ των άλλων παρατάξεων και να υποστηρίξει σταθερές κυβερνήσεις.

β. Στρατιωτικός Σύνδεσμος: Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου του 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί το οποίο έγινε από το Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μια μυστική ένωση στρατιωτικών με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Ο Σύνδεσμος διαλύθηκε στις 15 Μαρτίου 1910 έχοντας πετύχει τις επιδιώξεις του.

γ. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής: Ιδρύθηκε με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης το 1923 με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλάξιμων (σελ. 152). Στην ελληνοτουρκική Σύμβαση που υπογράφηκε στις 30 Ιανουαρίου 1923 προβλεπόταν ότι οι ανταλλάξιμοι θα διευκολύνονταν στη μετακίνησή τους από τη Μικτή Επιτροπή (σελ. 150). Φρόντισε το 1924 και 1925 για τη μεταφορά στην Ελλάδα 200.000 Ελλήνων που είχαν παραμείνει στην Καππαδοκία και γενικότερα στην κεντρική και Νότια Μικρά Ασία (σελ. 146). Ανέλαβε το έργο εκτίμησης των εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν σύμφωνα με τη σχετική ρύθμιση της Σύμβασης ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που προέβλεπε την αποζημίωση των ανταλλάξιμων προσφύγων για τις περιουσίες που εγκατέλειψαν στις πατρίδες τους από το κράτος υποδοχής. Για τη διευκόλυνση του έργου της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Μικτή

Επιτροπή συστάθηκε το 1924 η Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας (σελ. 160).

ΘΕΜΑ Α2

α- 2

β- 6

γ- 1

δ- 5

ε- 4

ΘΕΜΑ Β1

α) «Στη δεκαετία του 1880... κοινωνικής ομάδας», σελ. 82

β) «Για την επιλογή... και εξυπηρετήσεις», σελ. 82 και «Οι υποψήφιοι βουλευτές... κατώτερα στρώματα», σελ. 84

ΘΕΜΑ Β2

α) «Τις αντικειμενικές συνθήκες... εργατικού προλεταριάτου», σελ. 154

β) «Εξάλλου, δόθηκε... παραμεθόριες περιοχές», σελ. 154

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α) Γνώσεις βιβλίου: «Δύο μεγάλα εξωτερικά... διακομματική Κυβέρνηση», σελ. 217

Ανάλυση κειμένου Α: Το κείμενο Α αποτελεί πρωτογενή πηγή, καθώς πρόκειται για την χειρόγραφη προκήρυξη του Ελ. Βενιζέλου προς τον κρητικό λαό την κρίσιμη περίοδο του Σεπτεμβρίου του 1908. Ο Βενιζέλος στην προκήρυξη αυτή, λαμβάνοντας υπόψιν του τη σοβαρότατη εξέλιξη της ανακήρυξης της Βουλγαρίας σε βασίλειο θεωρεί ότι αποτελεί «ανάγκη» να κηρυχθεί η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Γι αυτόν τον λόγο, προτρέπει τους Κρήτες να προσέλθουν στα Χανιά άοπλοι, προφανώς για να ληφθούν αποφάσεις οι οποίες θα εξυπηρετήσουν από δω κι εμπρός το Κρητικό Ζήτημα με τον καλύτερο τρόπο.

Ανάλυση κειμένου Β: Το κείμενο Β αποτελεί επίσης πρωτογενή πηγή καθώς πρόκειται για το αυτούσιο διάγγελμα της Κρητικής Κυβέρνησης προς τον κρητικό λαό την περίοδο των σημαντικών γεγονότων του Σεπτεμβρίου του 1908. Η κυβέρνηση της Κρήτης, ενημερωμένη για τις διεθνείς εξελίξεις που αφορούν στην ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε βασίλειο και στην προσάρτηση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης από της Αυστροουγγρική αυτοκρατορία, θεωρεί ότι τα όποια εμπόδια για την ανεξαρτησία του νησιού και την ένωσή του με την Ελλάδα δεν υπάρχουν πια. Ταυτόχρονα, υπό τον φόβο των επεισοδίων ενάντια στη μουσουλμανική κοινότητα του νησιού, η κυβέρνηση απευθύνει έκκληση δια τη διατήρηση της δημόσιας τάξης προκειμένου οι Κρήτες να αποδείξουν ότι είναι έτοιμοι για τις σοβαρές εξελίξεις που θα ακολουθήσουν.

Ανάλυση κειμένου Γ: Η τρίτη πηγή είναι και αυτή πρωτογενής καθώς αποτελεί απόσπασμα από το επίσημο ενωτικό ψήφισμα της 24^{ης} Σεπτεμβρίου 1908. Με αυτό το ψήφισμα οι Κρήτες πιέζουν στην κατεύθυνση της ένωσης με την Ελλάδα μετά τα γεγονότα που προηγήθηκαν με την Αυστρία και τη Βουλγαρία. Σε αυτό το κείμενο η Κρητική Κυβέρνηση ακολουθώντας τη θέληση του κρητικού λαού κηρύσσει την ανεξαρτησία της Κρήτης και την ένωσή της με την Ελλάδα. Ωστόσο, μέχρι να ολοκληρωθούν οι σχετικές διαδικασίες, διατάσσονται οι αρχές του νησιού να συνεχίσουν την άσκηση των καθηκόντων τους.

β) Γνώσεις βιβλίου: «Παρά τις έντονες... τον ιστό της», σελ. 218

Ανάλυση κειμένου Δ: Το κείμενο Δ επιβεβαιώνει και ενισχύει την ιστορική αφήγηση με περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την αντίδραση της Τουρκίας και των Μεγάλων Δυνάμεων στο επίσημο ενωτικό ψήφισμα (1908). Συγκεκριμένα, η έντονα αρνητική στάση των Τούρκων δεν άφησε την συγκαταβατική αντίδραση των Μεγ. Δυνάμεων να εξελιχθεί πιο θετικά για την Κρήτη. Οι ακραίοι εθνικιστές της Τουρκίας θεωρούν ότι μετά τις διπλωματικές αποτυχίες με την Αυστρία και τη Βουλγαρία, δεν έχουν πια περιθώρια υπαναχωρήσεων. Έτσι, οι οξύτερες αντιδράσεις του τουρκικού λαού, χρησιμοποιήθηκαν από την τουρκική διπλωματία ενάντια στην ανεξαρτησία της Κρήτης και την ένωσή της με την Ελλάδα, επικαλούμενη ταυτόχρονα τη διατήρηση του status quo στην περιοχή της Αν. Μεσογείου. Η Τουρκία δεν σταμάτησε εδώ. Θέλοντας να εξασφαλίσει τη θετική προς αυτούς στάση των Μεγ. Δυνάμεων ζητά να ξεκαθαρίσουν την κατάσταση. Από το κείμενο γίνεται φανερό ότι οι Δυνάμεις υποχώρησαν στις απαιτήσεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας προκειμένου να μην επιτευχθεί η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, ωστόσο, πιστές στην υπόσχεσή τους φαίνονται αποφασισμένες να αποσύρουν τα στρατεύματά τους από το νησί. Η 24^η Ιουλίου 1909 ανακοινώνεται ως ημέρα αποχώρησης των ευρωπαϊκών στρατευμάτων με τη προϋπόθεση προστασίας της μουσουλμανικής μειονότητας στο νησί, της δημόσιας τάξης και των δικαιωμάτων του σουλτάνου.

ΘΕΜΑ Δ1

α) Γνώσεις βιβλίου: «Ακολούθησαν δύσκολα... ναυτικών υποθέσεων», σελ. 20

Ανάλυση κειμένου Α: Το κείμενο Α επιβεβαιώνει την καταστροφή του εμπορικού στόλου της μετέπειτα ανεξάρτητης Ελλάδας και δίνει και συμπληρωματικά σχετικά στοιχεία. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέσα στη δίνη του πολέμου, από τα σημαντικότερα εμπορικά νησιά, η Ύδρα και οι Σπέτσες, είτε έχασαν τον μισό τους στόλο είτε το μεγαλύτερο μέρος του. Παρόλες τις καταστροφές τα συγκεκριμένα νησιά κατόρθωσαν να περισώσουν 100 και 50 πλοία αντίστοιχα. Η άσχημη, σε σύγκριση με την περίοδο πριν από την Επανάσταση, αυτή κατάσταση θα γίνει προσπάθεια να ανατραπεί μετά τον Αγώνα με την ανάδειξη ναυπηγείων σε νέες περιοχές, όπως η Σύρος και ο Πειραιάς που αναδείχθηκαν και σε σημαίνοντα εμπορικά κέντρα. Είναι χαρακτηριστική η πληροφορία της πηγής ότι μέσα σε επτά χρόνια 260 πλοία ναυπηγήθηκαν στη Σύρο. Γενικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο τομέας της εμπορικής ναυτιλίας θα επηρεάσει συνολικά την οικονομία της χώρας, καθώς η ναυπηγική βιομηχανία βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή της προσπάθειας οικονομικής ανάπτυξης του νέου ανεξάρτητου κράτους.

Ανάλυση κειμένου Β: Το κείμενο Β κάνει αναφορά στην εξέλιξη του Γαλαξιδίου ως ναυπηγικό κέντρο στη Δυτ. Ελλάδα μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, προσφέροντας συμπληρωματικές πληροφορίες στην ιστορική αφήγηση. Σε αυτό το κλίμα ανασύνταξης των δυνάμεων της χώρας μετά την Επανάσταση, αναδεικνύεται από την πηγή η περίπτωση του Γαλαξιδίου. Η πορεία του είναι εντυπωσιακή, καθώς σε διάστημα 30 χρόνων πενταπλασιάζει τον στόλο του ενώ κατορθώνει να ανταγωνιστεί με τα 320 ιστιοφόρα του, την παντοδύναμη στο Αιγαίο, Σύρο, η οποία διαθέτει, βέβαια, 700 ιστιοφόρα. Γενικά, το Γαλαξίδι άνθισε οικονομικά αυτήν την περίοδο στηριζόμενη στη ναυπήγηση και εμπορική χρήση των ιστιοφόρων πλοίων.

Ανάλυση Πίνακα: Ο πίνακας προσφέροντας συμπληρωματικές πληροφορίες στην ιστορική αφήγηση παραθέτει τα ελληνικά ναυτικά κέντρα με τα ποντοπόρα φορτηγά ιστιοφόρα τους το 1840 και το 1870. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στη Σύρο, η οποία ως το μεγαλύτερο ναυπηγικό αλλά και εμπορικό κέντρο της χώρας μετά την Ανεξαρτησία, διαθέτει 90 καράβια το 1840 και 700 το 1870, σε μια περίοδο που υπήρχαν έντονες αυξομειώσεις στον αριθμό των караβιών λόγω της μετάβασης στο ατμόπλοιο. Επίσης, την ίδια περίοδο πολλά εθνικά δημόσια έργα (λιμάνια, σύστημα φάρων) πραγματοποιούνται για την εξυπηρέτηση της ναυτιλιακής δραστηριότητας και την ασφαλέστερη ναυσιπλοΐα στις ελληνικές θάλασσες. Αμέσως μετά

ακολουθεί το Γαλαξίδι το οποίο διαθέτει 64 πλοία το 1840 ενώ στην εποχή που βρίσκεται στο απόγειο της δύναμής του, το 1870, διαθέτει 319 πλοία. Οι Σπέτσες σημαντικότερο νησί για την εμπορική ναυτιλία της χώρας, κυρίως πριν από την Επανάσταση, το 1840 είχαν στην κατοχή τους 26 ιστιοφόρα ενώ το 1870 υπήρξε εντυπωσιακή άνοδος με 211 καράβια. Το ίδιο ισχύει και για την Ύδρα, η οποία το 1840 τραυματισμένη ακόμη από την καταστροφή του στόλου της κατά την Επανάσταση, έχει 24 πλοία, ενώ την εποχή της ανασυγκρότησης διαθέτει 119 ιστιοφόρα. Τέλος, ο Πειραιάς το 1840 διαθέτει ένα μόνο πλοίο ενώ το 1870 διαθέτει 49 πλοία, δείχνοντας έτσι την ανοδική του πορεία, η οποία στις επόμενες δεκαετίες θα τον αναδείξει σε πρωταγωνιστικό λιμάνι της χώρας.

β) Γνώσεις βιβλίου: «Στο ελληνικό κράτος... στην Αίγυπτο», σελ. 20-21

Ανάλυση κειμένου Γ: Το κείμενο Γ επιβεβαιώνοντας και συμπληρώνοντας τις ιστορικές γνώσεις αναφέρεται στην ανάπτυξη της Σύρου ως εμπορικό διαμετακομιστικό και ναυπηγικό κέντρο στην Αν. Μεσόγειο, μετά τον Αγώνα. Σύμφωνα με τις πληροφορίες του παραθέματος η ανάπτυξη της Σύρου στηρίχτηκε στις εισαγωγές και στις εξαγωγές εμπορευμάτων, κυρίως, βέβαια, στις εισαγωγές καθώς αυτό αποτελούσε χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας για πολλές δεκαετίες. Η Σύρος, πράγματι, υπήρξε εμπορικός κόμβος καθώς τα προϊόντα της Ανατολής κατέφθαναν στη Σύρο για να διοχετευτούν στις χώρες της Δύσης ενώ το ίδιο συνέβαινε και με τα προϊόντα της Δύσης που προορίζονταν για τις αγορές της Ανατολής. Η άλλη πηγή πλουτισμού για τη Σύρο αποτέλεσε η δυνατότητά της να ναυπηγεί πλοία. Το κείμενο κάνει λόγο για την παρουσία των Ψαριανών και Χίων, οι οποίοι εκτός από το εμπόριο φαίνεται ότι διέπρεπαν και στη ναυπηγική. Σε αυτό επέδρασε το γεγονός ότι διέθεταν εργατικό δυναμικό 1000 ατόμων, σημαντικό νούμερο για την εποχή, ειδικευμένο στις συγκεκριμένες εργασίες. Το κείμενο για να αποδείξει το πολυάριθμο του εργατικού δυναμικού παραδίδει το στοιχείο ότι το 1850 η Σύρος διέθετε 7.650 άτομα που ανήκαν στον ενεργό οικονομικά πληθυσμό και από αυτούς οι 1000 απασχολούνταν στη ναυπηγική.